APOSTOLAT KAO PLOD UNUTARNJE PUNINE

Dr Jordan KUNIČIĆ

Pod suncem se ne događaju posve nove stvari (Prop 1,10). Povijest iznosi na pozornicu stare događaje u novim oblicima. Tako je više puta prikazivala borbu protiv redovnika. Ta borba bila je osobito žestoka u srednjem vijeku. Gvilelm a S. Amore, pa kasnije Wiklif, jansenisti i neki drugi nastupili su u istom smislu, ali s različitih pozicija. Tako su Pistorienses zastupali mišljenje da nije moguće spojiti apostolat sa samostanskim opsluživanjima (Denz. 2680).

U naše doba ima pobornika »svetih osobnih prava«, protivnika redovničkog života, jer zavjeti bi — prema njihovu mišljenju — tu osobnu slobodu uništavali. Čovjek polažući zavjete umire dok je živ. A ista protivnost dolazi i sa strane amerikanizma (Denz. 3345). On toliko ističe tzv. aktivne kreposti, da redovnički život smatra prikladnim samo za slabiće i znakom slabosti. Ono što naše doba očekuje jest: aktivnost, borbenost, osvajanje, afirmacija itd.

Ne malo sam se začudio čitajući komentar na koncilski dekret *Perfectae Caritatis* u reviji »Periodica«. Komentar je napisao Ivan Beyer S. J.[1] Pisac se veseli što je u koncilskom tekstu nestalo one razlike između kontemplativnih i aktivnih redova. Među njima je, kaže pisac, bila opozicija. A, nastavlja, nestalo je i one srednje razlike, tj. nema spomena mješovitih (kontemplativno-aktivnih). Ta se vrst redova, prema mišljenju pisca, ne podudara s modernim redovničkim ustanovama koje sjedinjuju molitvu i apostolat. Pisac zaključuje da danas nije lako dovesti u sklad samostanska opsluživanja i apostolat, jer češće treba izostajati od zajedničke molitve; posvjetovnjačenje apostolata čini nemogućim opsluživanje nekih samostanskih pravila. Izlaz se nalazi, misli isti pisac, u tome da se samostanska opsluživanja ograniče samo na period formacije kandidata ili na brojne zajednice ili one koji su potpuno daleko od svijeta, u samoći.

Ove godine se navršava 750 godina opstojanja jednog od redova koji spajaju samostanska opsluživanja i apostolat. Godine 1216. Honorije III odobrio je red sv. Dominika. Njegov utemeljitelj sv. Dominik pokušao je spojiti redovnički život i apostolat. Bilo je to za ono doba

1. **Periodica de re morali** etc., LV (Romae 1966) sv. II-III, str. 472.

nešto novo, rekli bismo revolucionarno. Naučavanje se smatralo privilegijem svjetovnog klera, a apostolat propovijedavanja nespojiv sa samostanskim opsluživanjima.

Ako tražimo dominantnu notu u tom planu sv. Dominika, lako ćemo je otkriti. Odlazna točka je jasna: raditi oko spasa duša. Unutarnje sredstvo jest punina duhovnog života, naglašena kontemplacija, vanjsko pak sredstvo jest samostanski život, opsluživanje samostanskih pravila, osobito šutnje i zajedničke molitve. Struktura redovničkog života mora ići prema »animarum fructum«, da redovnici mogu »animabus utiles esse«.[2]

Ovaj pastoralni naglasak kao da redu daje jače obilježje apostolata. Međutim, to je promatranje više blisko ili neposredno negoli zadnje ili konačno. Apostolat je usmjeren prema spasu duša. A spas duša mora poslužiti kao glavni motiv ne samo kojima se propovijeda nego i propovjednicima. To znači da kontemplacija, kao sjedinjenje s Bogom, dominira svim vrstama apostolata. Apostolat, specifičan za red sv. Dominika jest: naučavanje i propovijedanje. Ne u opoziciji s kontemplacijom i redovničkim opsluživanjima, nego kao logična posljedica, zahtjev punine unutarnjeg života (ex abundantia et plenitudine contemplationis).

Božja sadnica. Očita je činjenica da je današnjem mentalitetu svojstveno davati prednost akciji, izvanjskom radu, apostolatu. Naturalist bi rekao da se dominikanski red sačuvao zahvaljujući tome što je dijelom posvećen i apostolatu. To bi, bez sumnje, išto u prilog dalekovidnosti njegova utemeljitelja, ali ne bi se u tome nalazio potpun odgovor na pitanje zašto se taj red sačuvao u vrtlogu vremena.

Da je osnutak reda čisto ljudskog porijekla, bilo bi ga nestalo kao što je nestalo bezbrojnih drugih ljudskih ustanova. »Iščupat će se svaka sadnica koju nije zasadio moj nebeski Otac« (Mt 15, 14), rekao je Krist. Vrijedi i protivno: sačuvat će se na životu svaka sadnica koju je zasadio nebeski Otac ili čovjek po nadahnuću nebeskog Oca. Gamalijelova logika je gvozdena. Djelo sv. Dominika nije od ljudi, zato neće propasti. Od Boga je. Nitko ga ne može uništiti dok ga Božja volja čuva (Dj 5,33-40).

Jest, riječi Gamalijela samo su primjena na djelo sv. Dominika. Imamo pravo primijeniti ih na djelo sv. Dominika, jer odobrenje sa strane Crkve garancija je da se u tom djelu krije »prst Božji«. Osam pak vjekova opstanka reda ulijevaju nadu da će red prokročiti put i u budućnost. Zloguki proricatelji nemaju objektivnog temelja kada tvrde da se redovi mješovitog smjera redovničkog života ne mogu održati u našim prilikama. Činjenica je jača od njihove subjektivne logike ili, bolje, sofistike.

Misao II vat. koncila. Koncil govori danas, čovjeku današnjice. A poznata su mu strujanja naših dana. Možemo biti uvjereni da bi Koncil bio upotrebio drugi način izražavanja kad bi bio smatrao da u mješovite oblike redovničkog života treba uvesti promjene. Tko dublje

2. **Constitutiones Fr. S. O. Praedicatorum**, 1932, br. 3-4.

promatra sadržaj teksta o redovničkom životu lako će se uvjeriti da je ne samo naglašen kontinuitet nauke s predajom nego će se namjeriti na doslovne riječi kod sv. Tome, kasnije i Pija XII.[3]

Koncil kontemplativnom obliku redovničkog života daje prvo mjesto. Ti su redovnici ukras Crkve i izvor nebeskih milosti. Oni se poglavito brinu oko unutrašnjeg života, života milosti i ljubavi, a lažno bi bilo mišljenje[4] da se veća važnost dade izvanjskom radu ili apostolatu nego brizi oko unutarnje punine i savršenstva. Kontemplativni oblik redovničkog života uvijek će zadržati izabrano mjesto u mističnom tijelu Kristovu, jer duhovni život ili unutarnje posvećenje ima prvenstvo. Koncil poziva neka se danomice sve više u svom izvornom duhu razvija časna ustanova samostanskog života.[5] Biskupi ne mogu pozvati članove čisto kontemplativnih redova da prijeđu na područje izvanjskog apostolata[6], dapače potrebno je svom pomnjom sačuvati njihovu odvojenost od svijeta i vježbe svojstvene kontemplativnom životu.[7]

Izvan svake je sumnje da je Koncil naglasio što je morao naglasiti u naše doba. Osobito je važno istaknuti načelno stanovište Koncila da članovi bilo koje redovničke ustanove treba da spajaju kontemplaciju, po kojoj se umom i srcem s Bogom sjedinjuju, s apastolskom ljubavlju, koja ih goni da pruže svoju suradnju u djelu otkupljenja i da šire kraljestvo Božje.[8]

Osim toga, posve suvremenim jezikom, naglašuje Koncil da svaki redovnik u svojoj službi na svoj način mora osjećati zajednički zakon rada. Tim radom će osjetiti da pribavlja sebi sredstva za život i djelovanje.[9] Može se nadodati, u duhu nauke sv. Pavla, da i za redovnike vrijedi stroga zapovijed: »Ako netko neće da radi, neka ne jede« (2 Sol 3,10). I članovi kontemplativnih redova moraju naći načina kako će provesti u djelo ovu opomenu Koncila. A ima takvih opomena još, vrlo važnih.

Teško je shvatljivo kako netko može ustvrditi da Koncil ne promatra redove koji združuju samostanska opsluživanja, svojstvena kontemplativcima, s vanjskim apostolatom. Koncil govori o čisto kontemplativnim ustanovama i čisto aktivnima ili posvećenima apostolatu, ali u br. 9. dekreta o redovnicima spominje ustanove koje *»usko združuju apostolski život s koralnom službom i samostanskim opsluživanjem«*. Tu je, dakle, očita aluzija na redove kao što je dominikanski, jer on združuje oba oblika redovničkog života: kontemplaciju i apostolat.[10]

---

3. J. B. TSE OFM, **Perfectio christiana** et **societas chr.** etc., Romae 1963, str. 71.

4. PAVAO VI, u govoru od 23. V 1964 (L' Osserv. Rom. 24. V 1964).

5. Dekret **Perfectae caritatis**, br. 2. 7. 9, izd. Franjevački provincijalat, Zagreb.

6. Dekret **Christus Dominus**, br. 35, izd. isti.

7. Kako u noti 5. br. 7.

8. Isto mj. br. 5.

9. Isto mj. br. 13.

10. P. Beyer vidi oprečnost između pojma aktivnih redova kod sv. Tome i suvremenih ustanova posvećenih apostolatu. Tu oprečnost smatram samo izvanjskom. Prema autentičnoj misli sv. Tome na aktivni oblik redovničkog života spada svaka djelatnost usmjerena prema potrebama zemaljskog života, u svrhu aktivne ljubavi prema bližnjemu. Vidi SV. TOMU, II-II 176,2 ad 2; 182,1 : 4 itd.

Opstoji li kontemplativno-apostolski oblik kao samostalan? Ne. Istina je da sv. Toma govori o »vita mixta« ili »medium genus vitae«,[11] ali dioba je potpuna samo s dva člana: kontemplativni i apostolski, tj. posvećen pretežno apostolatu.

Ovoj diobi ima više razloga. Metafizički temelj diobe jest u tome što su istinost i dobrotnost (verum et bonum) vlastitosti bivstva a nema neke središnje; psihološki temelj: teoretski i praktični razum dovoljno ispunjaju psihičko područje i zadovoljavaju potrebe višeg dijela čovječeg bića; povijesno: sv. Grgur, prije njega Origen, navodili su da Rahela u Starom zavjetu a Marija u Novom zavjetu pripadaju prvomu obliku, a Lija i Marta drugom, aktivnom obliku. Činjenično pak stanje jest da mješoviti redovi spadaju pod kontemplativne i aktivne (apostolske), jer ne prakticiraju nešto različito od onoga što prakticiraju kontemplativci i aktivci.

Elementi kontemplativnog života. Tom elementu je svojstveno da se njegovi članovi nastoje sjediniti umom i srcem s Bogom. Posvećeni su molitvi i duhu molitve. Bave se prvenstveno i izravnije Bogom. Posvećuju se bogoštovlju. I radosnoj pokori.

Koncil poziva sve redovnike na neki apostolat, na svetu akciju. Pijo XII je to učinio prije Koncila. On piše da su kontemplativci pozvani na apostolat ljubavi: primjerom, molitvama, pokorom. Apostolat povučenosti, šutnje, samoodricanja, zaslužnih čina, pokore. I oni koji su posvećeni kontemplaciji pozvani su da npr. poučavaju u vjeronauku, odgajaju djecu, omogućuju održavanje duhovnih vježaba za svjetovnjake, spremaju za prvu pričest itd.[12]

Elementi aktivnog života. Sv. Dominik je uzeo kao specifične elemente aktivnog života: poučavanje i propovijedanje. Time njegovi redovnici pružaju svoju suradnju u djelu otkupljenja. Oni na taj način šire kraljevstvo Božje. To je ono »sveto služenje i afirmacija djelotvorne ljubavi prema bljižnjemu«.[13]

Razumije se, ovaj apostolat treba usko povezati s ljubavlju prema Bogu. Iz te ljubavi mora izvirati. Njom mora biti prožet. Pijo XII je označio kako ljubav apostola posjeduje latreutsku, apostolsku, katoličku službu.[14] To znači da sva i svaka apostolska djelatnost mora biti prožeta svetošću, apostolskim žarom i sveobuhvatnom ljubavlju. Još nešto. Redovnici moraju dokazati da je njihov apostolat uvijek prožet i redovničkim duhom: posluha, siromaštva i čistoće.[15]

Odlike mješovitog oblika redovničkog života. On ujedinjuje odlike kontemplativnog i aktivnog. Takav redovnik mora biti najprije pun za sebe, a tada tu puninu prenijeti na bližnjega.

S jedne strane redovnici mješovitog oblika stavljaju brigu oko posvećenja na prvo mjesto. A to je za čovjeka najuzvišeniji posao (Mt 16,26). Marija je odabrala najbolji dio (Lk 10,42). Oni nastoje

---

11. SV. TOMA isto mj. 179,2 ad 2.

12. Kako u bilj. br. 3, str. 81,90,92.

13. Kako u bilj. br. 5, br. 5,8.

14. Kako u bilj. 3, str. 72.

15. Dekret kako u bilj. 5, br. 8.

anticipirati život blaženika. O sv. Dominiku se govori da je samo razgovarao s Bogom ili o Bogu, i to u vidu koristi za duše, da ih spasi.

S druge strane — uvijek u jedinstvu života — ti redovnici primjenjuju onu »ljubav u pokretu«. A takva mora uvijek biti ljubav zemaljskih putnika. Čovječji život na zemlji ne može se odvijati bez djelotvorne ljubavi prema bližnjemu. Ta ljubav ne da mira (2 Kor 5,14). Život redovnika mora biti život služenja, žrtve i izgaranja za bližnjega.[16] Možemo reći da aktivni život ima prednost nad kontemplativnim ako ga promatramo izolirano, s perspektive ove zemlje, genetički ili dispozitivno.

Nema suprotnosti — ni između kontemplativnog i aktivnog redovničkog oblika ni između područja kontemplacije i akcije unutar jednog oblika redovničkog života. I to je važno naglasiti, jer život uvijek moramo promatrati kao jednu sintezu, jedinstvo.

Vrednote dobra i istine sastaju se metafizički u jednom biću. Teorija i praksa usavršuju jedan te isti čovječji razum. Između ljubavi prema Bogu i bližnjemu ne samo da nema suprotnosti nego se traže i upotpunjuju. Ljubav prema Bogu prelijeva se, proteže se na dokaze ljubavi prema bližnjemu.

Kontemplacija i apostolat i danas moraju i mogu biti dva oblika iste ljubavi. Zašto se redovnici posvećuju apostolatu? Iz ljubavi prema Bogu. I pravi mistici bili su ljudi unutarnje punine i velike akcije.[17] Ljubav na zemlji ne može opstojati ako nije i ljubav intimnosti s Bogom i ljubav služenja. Redovnik može željeti da se rastane od tijela, da bude s Kristom (Fil 1,23), ali snagom te iste ljubavi on želi ostati među braćom i postati anatemom, prokletim, da spasi njihove duše (Rim 9,3).

Taj oblik života bio je Kristov i apostola. Ako itko, redovnik je pozvan da bude autentičan Kristov sljedbenik. Ako ne možemo zamisliti kršćanina, svjesna svoga imena, a da ne bude apostol, to manje možemo zamisliti redovnika kojega bi ljubav pustila da spava. On mora dokazati plodnost i životnost ljubavi prema Bogu. Svijetliti ne samo sebi nego i bližnjemu. Topliti ne samo sebe nego i bližnjega.

U dekretu »Presbyterorum ordinis« br. 14 pita se za svećenike, kako imaju dovesti u sklad unutarnji život i zahtjeve apostolata. Odgovor se nalazi na istom mjestu. Treba slijediti Krista, koji je vršio volju Očevu (Iv 4,34). Svećenik i redovnik moraju združiti svoju volju s voljom Očevom i predati se dušama (1 Iv 3,16). To znači da savršeni ili kreposni redovnici i svećenici neće osjećati suprotnosti tih dvaju oblika ljubavi, nego će osjetiti kako je u savršenstvu i jedinstvo i punina života.

---

16. Neki neoteologisti smatraju da je aktivni život uzet i bez kontemplativnog života po sebi časniji. Dapače, Leclercq (vidi članak P. GILLON u **Angelicum**, Rim 1956, str. 163-171) vidi u tom načinu života izdignutost čovjeka iznad anđela. Usp. J. KUNIČIĆ, **Kat. moralka**, Zagreb 1961, sv. IV, str. 69. Dovoljno je da spomenemo riječi Pija XII: »Želimo potcrtati i potkrijepiti čitavim našim auktoritetom da meditacija i kontemplacija Boga i božanskih istina ima prednost iznad svih sredstava savršenstva, iznad svih načina i oblika organizacijskog i udruženog življenja« (Kod TSE, kao u bilj. 3, str. 87, nota 108).

17. TANQUEREY, **Precis de Th. asc. et mystique**, str. 30, br. 43.

Neka napetost opstoji. Koliko god bilo istinito da između kontemplacije i akcije, unutarnjeg života i apostolata, mora opstojati međuovisnost i međusobno pomaganje, ipak moguće su mnoge devijacije. Kontemplativac može lako prijeći u neki pasivizam (Denz. 2182 i sl.), kvijetizam i udobnost, dok aktivac lako može biti zaveden nervozizmom, rastrasenošću ili zaboravom na stanje svoje duše.

U čemu je napetost? Gdje se god radi o nekoj mješavini, uvijek je pogibelj u tome da jedan od sastavnih elemenata uzme prevagu nad drugim. Time i pojedini redovnici i pojedini redovi mogu doći u neke krize. Ali, zar i čisto kontemplativni i čisto aktivni ne dolaze u krize? To je sudbina svih ustanova u kojima ima ljudskog elementa.

Posve je logično da u pojedinim vremenskim prilikama ili kod pojedinih redovnika ili zbog prolaznih potreba duša može imati prednost ovo ili ono obilježje, može se više nastojati oko unutarnjeg života ili dati prednost apostolatu. To ne znači da se radi o propasti reda ili njegovoj neodrživosti uopće. Kada takove prilike prođu, sve se vraća na svoju odlaznu točku, na nakanu utemeljitelja. Redovničke vlasti o tome vode računa. I moraju voditi računa. Za to su odgovorne.

Redovnik je prigrlio ovaj ili onaj red. Obvezao se da će slijediti put savršenstva prema pravilima toga reda. On nema opravdanja tražiti da se u red koji je prigrlio unose pravila drugog reda. I Koncil je više puta naglasio neka svaki red čuva svoju fizionomiju.[18] I pojedine konstitucije određuju da se bitna pravila ne smiju mijenjati.[19]

Sve napetosti, svi konflikti mogu biti plod časovitih eksplozija, ali ne predstavljaju takvu poteškoću da se ustvrdi, kako je stanje mješovitih oblika redovničkog života neodrživo. Uostalom, nitko ne smije ići za razdvajanjem, nego za jedinstvom i slogom. Posluh je tu. Vlast je tu. Savjest se ne da potpuno ušutkati. Sva zastranjenja dovest će se u red. Nema straha pred budućnošću. Nad sudbinom Crkve i njenih ustanova bdije viša sila, mudrost i dobrota Svevišnjega.

Zaključak. I dominikanski red, eto, prkosi promjenama vremena. Vrtoglava brzina, aktivizam naših dana neće uništiti objektivne zasade. Razlika između redova prvotno usmjerenih prema kontemplaciji i onih prvotno usmjerenih prema apostolatu ili akciji opstoji i danas. Ako je Koncil upotrijebio izraz »apostolat« mjesto izraza »akcija«, to za autentično tumačenje nema važnosti. Nije pitanje o izrazu nego o značenju.[20]

Rekao bih protivno onome što je ustvrdio P. I. Beyer. Redovi mješovitog oblika redovničkog života možda imaju više opravdanja da pouzdano gledaju u budućnost upravo stoga što više ljudi može u njima naći što im odgovara. I želju za samoćom i kontemplacijom, ali također želju za apostolatom ili apostolskom akcijom. A možda jedan

---

18. Konstitucija **Lumen gentium, br.** 43-44; **Christus Dominus,** br. 35; **Perfectae caritatis,** br. 1. 3. 7. 8 itd.

19. Ne samo da se ne mogu bitno izmijeniti zavjeti nego ni bitna samostanska opsluživanja, ali mogu se i moraju udesiti prema promjenama mjesta i vremena, u svrhu da efikasnije posluže postizavanju vrhovnog cilja. Tako **Kostitucije O. P.,** br. 4 § 1.

20. Za shvaćanje izraza »kontemplacija« i »akcija« v. **TSE,** n. d., str. 71 i sl.

te isti član tih redova u izvjesno vrijeme više želi sakupljati snage u samoći, da kasnije uzmogne obilnije dijeliti od svoje punine bližnjemu. Želi se obilno napuniti znanjem i krepostima, da uzmogne uspješnije dijeliti milosne darove narodu Božjem.

Tko gleda vrhovni cilj svih redova trajno će nastojati da gleda na ideje što spajaju, a ne na ideje što razdvajaju, jer ljubav je snaga ujedinjenja, a nebeski Otac je Bog ljubavi. Cilj je: spas duša preko veze s Kristom, u ljubavi s braćom, u podložnosti Crkvi.

Te snage su jake. Jake su božanskom jakošću. Iza njih je obećanje čuvanja od »vrata paklenih« (Mt 16,18). Što razdvaja to uzaludno troši snage. Ideal redova, kao što je ideal dominikanskog reda, ukorijenjen je u vječnim i neprolaznim vrednotama. U interesima kraljestva Božjega na zemlji. Pred tim ciljem jedno je stanovište ispravno: radikalno angažiranje. »Zaboravljajući što je nazad, težeći prema onome što je naprijed, trčim prema cilju da odnesem nagradu što pripada nebeskobožjem pozivu u Kristu Isusu« (Fil 3,14).

SUMMARIUM

Auctor articuli objurgat quotquot censent in actibus Concilii Vaticani II distinctionem inter religionem contemplativam et activam non inveniri. Item illos qui conceptum religionis mixtae obsoletum aestimant. Hoc asserrere auctor censet arbitrarium. Neglectis terminis quoad eorum materialem usum, veritas saeculorum eadem manet. Inter apostolatus munia, quae sunt munia vitae activae, et praerogativas vitae contenplativae existit tensio quaedam, at tensio operasa ac fructifera, quae minime tamen impossibilitatem infert illas conciliandi. Conciliantur et optime. Sunt etenim duae formae unius caritatis. Insignia exempla vitam mixtam exprimentia tum vita, tum activitate, sunt factum contra quod argumentum ullum valet. Religio mixta natura sua attrahit et activos et contemplativos. Virens aliquam religionum mixtarum historia, nostris quoque temporibus, optimum signum in favorem religionum mixtarum existit. Nec Providentiam censendum defecturam in posterum.